

İSLAM AHLAKI[1] ve "Ahlak" "halk" kelimesinin etimolojisi; "Halk", din, tabiat, huy, karakter, seciye, hal ve hareket anlamlarına gelir. "Ahlak", "halk", "mahluk" ve "ahlik" aynı kökten türeyen kelimelerdir. İnsanın fiziki yapısı içinde; "halk", manevi yapısı içinde; "hulk" kelimesi kullanılmıştır. [2] Edep, terbiye, birr, takva, sıdk, istikamet, amel-i salih, hayr, maruf, ihsan kelimeleri eş anlamda; ayıp, fuhş, münker, zulm, bağı, seyyie, israf, fiske, cur, nifak, fesat, gناه ve yasak kavramları zıt anlamda "ahlak" kavramının mana alanını oluşturur. "Ahlak", Hz. Muhammed (a.s.)'a peygamberlik verilmesi ve Kur'an'ın indirilmesiyle kullanılmaya başlayan İslam kavramıdır. Cihiliyye döneminde Arap toplumunda bu kelime kullanılmamıştır. "Ahlak"; insandaki iyi ve kötü huyları, fazilet ve reziletleri ifade eder. Dolayısıyla ahlak "iyi ve kötü olmak üzere iki kısma ayrılır: a) İyi ahlak; Kur'an'a, Sünnet ve akl-ı selim uygun olan sülûz, fiil ve davranışlardır. Abdullah ibn Mubrek iyi ahlakı şöyle tanımlamıştır: [3] b) Kötü ahlak ise; Kur'an'a, Sünnet ve akl-ı selim uygun olmayan sülûz, fiil ve davranışlardır. İslam ahlakı, Kur'an ve Sünnet temeline dayanır Kur'an'ı bize tebliğ edip sülûz ve uygulamalı olarak aktaran Peygamberimiz (a.s.)'dır. Peygamberimiz her konuda olduğu gibi Kur'an konusunda da en güzel rehberdir. Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimizin buyrukları bir ahlak üzere olduğu bildirilmektedir: [4] "(Ey Peygamberim!) Sen buyrukları bir ahlak zeresin" (Kalem, 68/4). KUR'AN AHLAKI Yüce Allah'ın vusul;ne mahzar olan Peygamberimizin ahlakı ne idi? Saad b. Hisam Hz. Aişe validemize Allah'ın elçisinin ahlakını sormuş o da 'Sen Kur'an okumuyor musun' demiş. "Evet" demesi üzerine [5] Başka bir rivayette [6] "Rasulullah'ın ahlakı Kur'an idi" demiş [7] ve [8] "Rasulullah'tan daha güzel ahlaklı hiç kimse yoktur. Sahabeden ve ev halkından herhangi biri onu [9] [10] [11] [12] [13] [14] [15] [16] [17] [18] [19] [20] [21] [22] [23] [24] [25] [26] [27] [28] [29] [30] [31] [32] [33] [34] [35] [36] [37] [38] [39] [40] [41] [42] [43] [44] [45] [46] [47] [48] [49] [50] [51] [52] [53] [54] [55] [56] [57] [58] [59] [60] [61] [62] [63] [64] [65] [66] [67] [68] [69] [70] [71] [72] [73] [74] [75] [76] [77] [78] [79] [80] [81] [82] [83] [84] [85] [86] [87] [88] [89] [90] [91] [92] [93] [94] [95] [96] [97] [98] [99] [100] [101] [102] [103] [104] [105] [106] [107] [108] [109] [110] [111] [112] [113] [114] [115] [116] [117] [118] [119] [120] [121] [122] [123] [124] [125] [126] [127] [128] [129] [130] [131] [132] [133] [134] [135] [136] [137] [138] [139] [140] [141] [142] [143] [144] [145] [146] [147] [148] [149] [150] [151] [152] [153] [154] [155] [156] [157] [158] [159] [160] [161] [162] [163] [164] [165] [166] [167] [168] [169] [170] [171] [172] [173] [174] [175] [176] [177] [178] [179] [180] [181] [182] [183] [184] [185] [186] [187] [188] [189] [190] [191] [192] [193] [194] [195] [196] [197] [198] [199] [200] [201] [202] [203] [204] [205] [206] [207] [208] [209] [210] [211] [212] [213] [214] [215] [216] [217] [218] [219] [220] [221] [222] [223] [224] [225] [226] [227] [228] [229] [230] [231] [232] [233] [234] [235] [236] [237] [238] [239] [240] [241] [242] [243] [244] [245] [246] [247] [248] [249] [250] [251] [252] [253] [254] [255] [256] [257] [258] [259] [260] [261] [262] [263] [264] [265] [266] [267] [268] [269] [270] [271] [272] [273] [274] [275] [276] [277] [278] [279] [280] [281] [282] [283] [284] [285] [286] [287] [288] [289] [290] [291] [292] [293] [294] [295] [296] [297] [298] [299] [300] [301] [302] [303] [304] [305] [306] [307] [308] [309] [310] [311] [312] [313] [314] [315] [316] [317] [318] [319] [320] [321] [322] [323] [324] [325] [326] [327] [328] [329] [330] [331] [332] [333] [334] [335] [336] [337] [338] [339] [340] [341] [342] [343] [344] [345] [346] [347] [348] [349] [350] [351] [352] [353] [354] [355] [356] [357] [358] [359] [360] [361] [362] [363] [364] [365] [366] [367] [368] [369] [370] [371] [372] [373] [374] [375] [376] [377] [378] [379] [380] [381] [382] [383] [384] [385] [386] [387] [388] [389] [390] [391] [392] [393] [394] [395] [396] [397] [398] [399] [400] [401] [402] [403] [404] [405] [406] [407] [408] [409] [410] [411] [412] [413] [414] [415] [416] [417] [418] [419] [420] [421] [422] [423] [424] [425] [426] [427] [428] [429] [430] [431] [432] [433] [434] [435] [436] [437] [438] [439] [440] [441] [442] [443] [444] [445] [446] [447] [448] [449] [450] [451] [452] [453] [454] [455] [456] [457] [458] [459] [460] [461] [462] [463] [464] [465] [466] [467] [468] [469] [470] [471] [472] [473] [474] [475] [476] [477] [478] [479] [480] [481] [482] [483] [484] [485] [486] [487] [488] [489] [490] [491] [492] [493] [494] [495] [496] [497] [498] [499] [500] [501] [502] [503] [504] [505] [506] [507] [508] [509] [510] [511] [512] [513] [514] [515] [516] [517] [518] [519] [520] [521] [522] [523] [524] [525] [526] [527] [528] [529] [530] [531] [532] [533] [534] [535] [536] [537] [538] [539] [540] [541] [542] [543] [544] [545] [546] [547] [548] [549] [550] [551] [552] [553] [554] [555] [556] [557] [558] [559] [560] [561] [562] [563] [564] [565] [566] [567] [568] [569] [570] [571] [572] [573] [574] [575] [576] [577] [578] [579] [580] [581] [582] [583] [584] [585] [586] [587] [588] [589] [590] [591] [592] [593] [594] [595] [596] [597] [598] [599] [600] [601] [602] [603] [604] [605] [606] [607] [608] [609] [610] [611] [612] [613] [614] [615] [616] [617] [618] [619] [620] [621] [622] [623] [624] [625] [626] [627] [628] [629] [630] [631] [632] [633] [634] [635] [636] [637] [638] [639] [640] [641] [642] [643] [644] [645] [646] [647] [648] [649] [650] [651] [652] [653] [654] [655] [656] [657] [658] [659] [660] [661] [662] [663] [664] [665] [666] [667] [668] [669] [670] [671] [672] [673] [674] [675] [676] [677] [678] [679] [680] [681] [682] [683] [684] [685] [686] [687] [688] [689] [690] [691] [692] [693] [694] [695] [696] [697] [698] [699] [700] [701] [702] [703] [704] [705] [706] [707] [708] [709] [710] [711]

'(Ey Peygamberim!) Sen büyük bir ahlak üzeresin' buyurmuştur" demiştir.[6]
Peygamberimiz (a.s.), en güzel ahlaka sahip idi.[7] Onun tebliğ ettiği hak din kemale erdiği
gibi[8] güzel ahlak da onunla kemale ermiştir. O şüyle buyurmuştur:
انما بعثت
لاتمم مكارم
الاخلاق “Ben ancak güzel ahlakı
tamamlamak için gönderildim.” [9] Peygamberimiz (s.a.v.) ahlaka çok
önem vermiş; اللهم كما
احسنت خلقي
فاحسن خلقي “
Allah’ım! Yaratılışımı güzel yaptığın gibi ahlakı mı da güzel yap.”[10]
اللهم اهدني
لاحسن
الاعمال و
احسن الاخلاق
لا يهدي
لاحسنها الا
انت و قني سيئ
الاعمال و سيئ
الاخلاق لا
يقي سيئها الا
انت “…Allah’ım! Beni amellerin en iyisine ve ahlakın en
iyisine ilet. Amel ve ahlakın en iyisine ancak sen hidâyet edebilirsin. Amellerin
kötüsünden ve ahlakın kötüsünden beni koru. Amel ve ahlakın
kötüsünden ancak sen koruyabilirsin.” [11]
اللهم اني
اعوذ بك من
الشقاق و
النفاق و سوء
الاخلاق “Allah’ım! Ayrılıktan, iki
yüzlülükten ve ahlakın kötüsünden sana sığınırım.”[12]
diye dua etmiştir. İnsanları ahlaklı olmaya çağırmiş ve; ان من
احبكم الي و
اقربكم مني
مجلسا يوم
القيامةاحاس
كم خلقا “Sizin bana en sevimli olanınız ve
kıyamet gününde bana en yakın olanınız ahlakı en güzel olanınızdır”[13]
ان من اخيركم
احسنكم خلقا “Sizin
en hayırlınız ahlakı en güzel olanınızdır” [14] ve ما
شيئ اثقل في
ميزان المؤمن
يوم القيامة
من خلق حسن “Kıyamet
gününde müminin mizanında güzel ahlaktan daha ağır hiç bir şey
yoktur…”[15] عليك بحسن
الخلق فان

احخلقا احسنهم
دينا "Güzel ahlaka sarıl. Çünkü insanların
ahlak bakımından en iyi olanları dindarlığı en iyi olanlarıdır."[16] كرم
المرء دينه و
حسبه حسن خلقه
و مرؤئته عقله
"İnsanın keremi, değeri, üstünlüğü dini, dindarlığıdır. Hasebi güzel
ahlakıdır. Mürüvveti aklıdır"[17] buyurmuştur. AHLAK - İMAN İLİŞKİSİ Peygamber
efendimizin hadislerine baktığımız zaman "ahlak" kavramının müminin imanının gereği
olarak söz ve eylem şeklinde yansıttığı davranışları ifade ettiğini görüyoruz. Şu
hadisler bu hususu açık seçik beyan etmektedir: اكمل
المؤمنين
ايمانا
احسنهم خلقا
“Müminlerin iman bakımından en mükemmel olanları ahlakı en güzel
olanlarıdır”[18]. ان احسن
الناس اسلاما
احسنهم خلقا "İnsanların
Müslümanlık bakımından en iyi olanları ahlakı en güzel olanlarıdır."[19]
خياركم
احاسنكم
اخلاقا "En hayırlınız ahlakı en güzel
olanınızdır"[20] الايمان
بضع و سبعون او
بضع و ستون
شعبة
فافضلها قول
لاله الا الله
و ادناها
اماطةالاذى
عن الطريق و
الحياء شعبة
من الايمان "İman yetmiş veya
altmış küsur şubedir, en üst mertebesi / en faziletlisi Allah'tan başka ilah yoktur demek,
en alt mertebesi yoldan insanlara zarar veren şeyleri kaldırmaktır. Utanma da imandan bir şubedir
."[21] Hadislerde kişideki iman ve teslimiyetin mükemmelliği ahlakının mükemmel
olmasıyla değerlendirilmiştir. Kişi ahlakî kurallara ne kadar riayet ediyorsa imanı o kadar
kuvvetli, ne kadar ahlîkî zafiyeti varsa o kadar iman zafiyeti var
demektir. "Bir sahîbî (عمرو
بن عبسة) Peygamberimiz (a.s.)'e; ما
الاسلام İslam nedir? Diye sorar.
Peygamberimiz, قال طيب
الكلام و
اطعام الطعام
 "Güzel söz söylemek ve yemek yedirmek, insanlara ikramda bulunmaktadır"
cevabını verir. Sahîbî,
مالايمان

[illegible]

[illegible]

davranışlardan uzak, iş ve işlemlerinde, söz ve sözleşmelerinde, alım ve satımlarında dürüst ve dosdoğru olmak zorundadır.. Gerçek anlamda tutulan oruç ve kılınan namaz hem kötül söz ve davranışlara, hem de cehennem ateşine karşı perde olur; kişiyi fuhuş ve edep dışı davranışlardan alıkoyar. * Buna göre, iman edip sâlih ameller işleyen, İslam’n emir ve yasaklarına, helal ve haramlarına, öğüt ve tavsiyelerine uyan, insanlarla iyi ilişkiler içerisinde olan, onlara kötülük etmekten sakınan kimse "güzel ahlak" sahibi, aksi davranışta olan kimse ise "kötül ahlaklı" demektir. Sahabeden Abdullah es-Sakafî diyor ki: قلت يا رسول الله قل لي في الاسلام قولا لا اسال عنه احدا بعدك "Ey Allah'ın elçisi! İslam hakkında bana öyle bir söz söyle ki senden sonra onu kimseye sormayayım" dedim. Hz. Peygamber (a.s.), قل امنت بالله فاستقم "Allah'a iman ettim de ve dosdoğru ol" buyurdu.[29] Peygamberin sahabîye yaptığı bu tavsiye, Kur'ân'ın Fussilet suresinin 30-32 âyetlerinde ifade edilmektedir. Hûd suresinin 112. âyetinde فاستقم كما امرت و من تاب معك و لا تطغوا "(Ey Peygamberim!) Emrolunduğün gibi dosdoğru ol, seninle birlikte tövbe eden müminler de dosdoğru olsunlar" buyurulmaktadır. Özünde, sözünde, iş ve davranışlarında dosdoğru olan insan sözgelimi; doğru sözü olan ve yalan söylemeyen[30] tartıda hile yapmayan", [31] şahitliği dosdoğru yapan ve gizlemeyen, [32] sözünde duran, sözleşmesine uyan, [33] zina etmeyen, [34] yetim malı yemeyen ve cana kıymayan”, [35] kibirlenmeyen, insanları hakir görmeyen, [36] kötül zandan sakınan, insanların gizli hallerini ve kusurlarını araştırmayan, kimsenin gıybetini yapmayan", [37] anne-babasını azarlamayan, [38] israf ve cimrilik etmeyen, [39] komşusuna eziyet etmeyen, misafirine ikram eden, [40] kin tutmayan, haset etmeyen, [41] yakınlarıyla ilişkisini sürdüren, [42] koğuculuk yapmayan [43] kimse Kur'ân ahlakına sahip olan, bunların aksini yapan kimse ise Kur'ân ahlakından uzaklaşmış kimsedir. Sahabeden Nevvâs b Sem'ân anlatıyor. سالت رسول الله عن البر و الاثم Rasuülîh'a 'birri ve günahı sordum, قال البر حسن الخلق والاثم ما حاك في صدرك و كرهت ان يطلع عليه الناس "Birr, güzel ahlaktır. Günah ise göğsünü daraltan ve insanların muttali olmasını istemediğün şeydir” buyurmuştur. [44] Bu hadiste Peygamberimiz (a.s.) "birr" ile "iyi ahlakı" eş değerde zikretmiştir. Bakara suresinin 177. âyetinde hangi söz, eylem ve davranışların "birr" olduğu açıklanmıştır. Bunlar; Allah'a, âhiret gününe, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman, malından isteyerek yakınlarla, yetimlere, fakirlere, yolda kalmışa (ihtiyacından dolayı) yardım isteyenlere ve

öğütleri; elinden alınmış olanlara vermek; namazı dosdoğru kılmak, zekatı vermek, yapılan antlaşmalara uymak, zor durumlarda, hasta olduğunda ve savaşa katıldığında sabırlı olmaktır. Bu nitelikler, aynı zaman "sıdk" ve "muttak" insanın nitelikleridir. Yâ'ce Allah Mâide suresinin birinci âyetinde mînleri "berr" ve "takvâ;" konusunda yardımlaşmaya ¸ ağırmaktadır: #1608; ت ع ا و ن و ا ع ل ى ا ل ب ر و ا ل ت ق و ى "Berr ve takvada yardımlaşın." Osman b. Nâdir el-Ezdî; Abdullah ibn Abbâs'a; bana öğüt ver dedim, İbn Abbâs da; ع ل ي ك ب ت ق و ى ا ل ل ه و ا ل ا س ت ق ا م ة "Sana Allah'a karşı gelmekten sakınmayı ve dosdoğru olmayı tavsiye ederim" demiştir. [45] "Berr", "sıdk" "istikamet" ve "takvâ;" İslam'ın bîst emir ve yasakların, hâk ve ilkelerini i¸eren dîr kavramdır. Bir insanın "berr", "muttak", "sıdk" ve "mîstak" olabilmesi i¸in iman edip Allah ve Peygamberin emir ve yasaklarına uyması gerekir. İşte bu kimse "ahlak sahibi" kimsedir. Peygamberimizin ahlakının sorulması وzerine Hz. Aîşe validemiz cevap olarak Mîn suresinin ilk on âyetini okumuştur. [46] Mîn suresinin ilk on âyetinde Firdevs cennetine girecek olan mînlerin zellikleri sıralanmaktadır. Bu nitelikler; namazı huşu i¸inde kılmak, faydasız işlerden ve boş şeylerden y¸evirmek, mallarının zekatlarını vermek, ırz ve namusu korumak, emanetlerine riayet etmek, verilen s¸ tutmaktır. Aynı nitelikler Meâri; suresinin 22-35. âyetlerinde namazlarını kılan mînlerin nitelikleri olarak sayılmış, ilave olarak; din g¸n¸ tasdik etmek, Allah'ın azabından korkmak, şahitliği dosdoğru yapmak zikredilmiştir. Şuar; suresinin 36-39. âyetlerinde; Allah'a g¸venmek, b¸y¸k g¸nahlardan ve ¸irkin işlerden ka¸ınmak, ¸fkeye hakim olmak, kusur işleyenleri bağışlamak, Allah'ın davetine icabet etmek, işleri istişare ile yapmak, mallarından Allah yolunda infak etmek, zulme uğradıkları zaman yardımlaşmak mînlerin nitelikleri olarak zikredilmiştir. F¸r¸n suresinin 63-75. âyetlerinde Allah'ın ¸vg¸s¸ne mazhar olan, "Rahman'ın kulları" olarak isimlendirilen ve cennete girecekleri bildirilen mînlerin şu ahl¸k¸ niteliklerine vurgu yapılmıştır: Rahmanın kulları; yery¸z¸nde vakar ve tevazu ile y¸yen, kendilerine laf atan cahillere uymayan, "selam" deyip ge¸en, gecelerini ibadetle ge¸iren, bizi cehennem azabından uzaklaştır diye dua eden, harcadıkları zaman ne israf eden ne de cimrilikte bulunan, harcamaları bu ikisi arasında dengeli olan, Allah'tan başka ilahlara kulluk etmeyen, Allah'ın haram kıldığı cana kıymayan, zina etmeyen, yalancı şahitlik yapmayan, faydasız ve boş şeyle karşılaştıkları zaman vakar ve hoşg¸r¸ ile ge¸ip giden, kendilerine Rab'lerinin âyetleri hatırlatıldığı zaman duymamış ve g¸rmemiş gibi hareket etmeyen, eş ve ¸ocukları i¸in hayır dua eden ve sabırlı olan kimselerdir. Bu âyetlerde de iman, ibadet ve ahl¸k¸ g¸revler i¸e sıralanmaktadır. İman ibadeti, ibadetler ahl¸k¸ davranışları gerektirmektedir. Aslında Allah'ın yapılmasını istediği şeyleri yapmak da, yasakladığı şeylerden ka¸ınmak da ahl¸k¸ davranışlar da birer ibadettir. Bu ibadet, isterse namaz gibi Allah hakkı ili ilgili olsun, isterse şahitlik yapmak gibi insan hakları ile ilgili olsun fark etmez. İslam'ın tamamı g¸zel ahlakıdır ا ل ا س ل ا م ح س ن ا ل خ ل ق " [47] Kur'ân'ın t¸m¸ tarandığı zaman g¸r¸lecektir ki onlarca âyet ahl¸k¸ ilkeler değişik bağlamlarda anlatılmaktadır. Bazen peş peşe gelen birden fazla âyet, bazen bir âyet ¸zet olarak ve veciz bir şekilde ahl¸k¸ ilkeleri beyan etmektedir. Şu

dört ayetten her biri âhlâkî bütün kuralları ifade edecek içeriktir. خذ
العفووامر
بالعرف و اعرض
عن الجاهلين
"(İnsanlarını kusurlarını) bağışla, ma'rufu (iyi ve güzel olan söz, fiil ve davranışları) emret ve câhillerden yüz çevir."[48] Ayet üç cümlede âhlâkî bütün güzellikleri ifade etmektedir. Affedici olmak, hep iyilik peşinde koşmak ve herkesin böyle olmasını istemek, ahlak dışı davranışta bulunan, söz dinlemeyen cahillere uymamak. ان الله يامر بالعدل والاحسان و ايتاء ذي القربى و ينهى عن الفحشاء والمنكر والبغي "Şüphesiz Allah; size âdil olmayı, ihsanı (iyi amelleri en güzel biçimde yapmayı) ve yakınlarla yardım etmeyi emreder. Her türlü edepsizlik ve çirkinliği, haram ve kötülüğü, azgınlık ve zulmü yasaklar.."[49] Ayette üç emir üç yasak ile hem iyi ve kötü, ahlakî ve gayri ahlâki bütün söz, fiil ve davranışlar özetlenmiştir. و لا تستوي الحسنة و لا السيئة ادفع بالتي هي احسن فاذا الذي بينك و بينه عداوة كانه ولي حميم "İyilik, iyi söz ve davranış ile kötülük, kötü söz ve davranış bir değildir. Kötülüğü en güzel biçimde sav, bir de bakarsın ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak ve samimi bir dost oluvermiştir."[50] Ayet, sosyal ilişkilerde en güzel ahlâkî kuralı ve en ideal davranış biçimini bize bildirmektedir. Kötülük etmeyeceksiniz, kötülüğe karşılık vermeyeceksiniz, üstelik kötülüğe kötülükle mukabele etmeyecek ve iyilik yapacaksınız. Bu ilkeyi, hayatın her alanında uygulayacaksınız. Kötülüğe karşılık verilmesi gerekiyorsa meşru sınırlar içerisinde ancak misli ile karşılık verilmesine izin verilmiş fakat sabredip karşılık vermemenin daha hayırlı olduğu bildirilmiştir. و ان عاقبتم فعاقبوا بمثل ما عوقبتم و لئن صبرتم لهو خير للصابرين "Eğer ceza verecekseniz size yapılanın misliyle cezalandırın. Eğer sabrederseniz elbette bu sabredenler için daha hayırlıdır."[51] و جزاء سيئة سيئة مثلها فمن عفا و اصلح فاجره

على الله انه
لا يحب
الظالمين "Bir
kötülüğün karşılığı onun gibi bir kötülüktür (ona denk
bir cezadır). Ama kim affeder ve arayı düzeltirse onun mükafatı Allah'a aittir.
Çünkü Allah zalimleri sevmez" Suçu affedebilmek hem ahlâkî
bir davranış, [\[52\]](#) hem de muttakî olmanın gereğidir.[\[53\]](#) Peygamberimiz (a.s.),şu
hadislerinde ahlâkî ilkeleri üçer cümle ile üzetlemektedir:
اتق الله حيث
ما كنت و اتبع
السيئة
الحسنة تمحها
و خالق الناس
بخلق حسن "Nerede olursan ol Allah'a karşı
gelmekten sakın, yaptığın kötülüğün, kötü amelin arkasından
hemen bir iyilik, iyi bir amel yap ki o kötülüğü yok etsin. İnsanlara iyi ahlak
ile muamele et." [\[54\]](#) صل من قطعك
واعط من حرمك
واعف عمن ظلمك "
Senin ile ilişkiyi kesen kimse ile ilişkini sürdür, seni mahrum edene ver, sana
zulmedeni bağışla"[\[55\]](#) Bu iki hadis İslâmî ahlakı veciz ve beliğ bir şekilde
ifade etmektedir. Allah'a karşı gelmekten sakınan, yaptığı bir kötülüğü
hemen telafi eden, bir günahına hemen tövbe eden, insanlara iyi davranan, kendisiyle
darılan kimse ile görüşen, vermeyene veren, zulmedeni affeden insan iman
bakımından kemale ermiş, güzel ahlakın zirvesine çıkmış demektir. Ahlak kurallarını
bilmek ve üğrenmek, bu kuralları hayata geçirmek için yeterli değildir. Nice
insanlar var ki içkinin, kumarın, fuhşun, hırsızlığın, yalanın, sahtekârlığın ve hilenin
haram ve günah olduğunu, fert, aile ve toplum hayatına zarar verdiğini biliyor ama bu
yasakları işlemekten de geri durmuyor. Bu, Allah ve âhiret inancının, din duygusunun ve
dindarlığın zayıf olmasından kaynaklanıyor. SONUÇ Yaratıkların en
değerlisi ve üstünü insandır. İnsanın bu değerini ve
üstünüğünü koruyabilmesi için her şeyden ünce
şartlarına uygun iman etmesi, yaratılış gayesi olan ibadet görevini yerine getirmesi ve Allah'a
karşı gelmekten sakınması gerekir. İbadetlerin temel amacı kişinin imanını koruması, Allah rızasını
ve sevgisi kazanması, takvâ ve ahlâkî fazîletlere sahip olmasıdır.
İnsanların en değerlisi en muttâkî olanlarıdır.[\[56\]](#) Muttakî olan insan, ilahî
emir ve yasaklara uyar, böylece en güzel ahlaka sahip olur. En güzel ahlak
Kur'ân ahlakıdır. Kur'ân ahlakına sahip olan insan, kendisine, Yaratanına ve
bütün insanlara saygılı olur, söz, fiil ve davranışlarında dürüst olur,
edep ve terbiyeli olur. İnsan ne kadar İslam'ın emir ve yasaklarına uyarsa o nispette güzel
ahlak sahibi olur. Ne kadar emir ve yasak ihlal ederse o nispette Kur'ân ahlakından taviz
vermiş olur. İnsanı ahlak sahibi yapan; Allah, sevgisi, Allah korkusu, Allah tarafından sürekli
murakabe altında bulunma, âhirette bütün söz, eylem ve davranışlardan
sorguya çekilme, neticede iman ve itaatine, inkâr ve isyanına göre cennet veya
cehenneme gitme inancıdır. Bu inanç, Kur'ân'ın her tarafında sık sık vurgulanmış ve
insanların Kur'ân ahlakına sahip olmaları amaçlanmıştır.[\[57\]](#) Ahlakî duyarlılığa
veya duyarsızlığa etki eden unsurlardan biri de "utanma" duygusunun korunmuş veya kaybedilmiş
olmasıdır. اذا لم تستح

فاصنع ما شئتـ " Utanmazsan dilediğini yap"[58] anlamındaki hadis bu gerçe işaret etmektedir. Peygamberimizin beyanı ile الحياء شعبة من الايمان "Utanma imandan bir şubedir." [59] Ancak imanının sesine kulak vermeyen ve utanma duygusunu yitiren insanlar, edepsiz sözler söyleyebilir, çirkin davranışlarda bulunabilir, günahları pervasızca işleyebilir, Allah ve insan haklarını ihlal edebilirler.

[1] Bu bölüm Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Doç. Dr. İsmail KARAGÖZ tarafından hazırlanmıştır. [2] İbn Manzûr, Lisânül-'l-Arab, h-l-k maddesi X, 86. Beyrut, 1956 [3] Tirmizî, Birr, 62. IV, 363. [4] Taberî, XIV, 29/18. [5] Taberî, XIV, 29/19. bk. Müslim, Salatül-müsâfirîn, 139. I, 512 [6] Kurtubî, XVIII, 227. [7] Buhârî, Edeb, 112, VII, 110. ـMüslim, Mesâcid, 267, I, 457.ـFedâil, 55. II, 1805. Ahmed, III, 270.ـEbu Dâvûd, Edeb, 1. VIII, 264. Tirmizî, Birr, 69. IV, 368. [8] Mâide, 5/3. [9] ـAhmed, II, 381. Malik,Husnül-'l-Huluk,8, II, 904. [10] Ahmed, I, 403. VI, 68, 155. [11] Nesâî, İftitah, 16. II, 129. [12] Nesai, Ebu Dâvud,ـbk. II, 413. Tirmizî, Deavat, 126. Nesâî, İstiaze, 21. [13] Tirmizi, Birr, 71. IV, 370. [14] Buhari, Edeb, 38. VII, 81. Müslim, Fedail, 68, II, 1810; Tirmizî,ـBirr, 47, IV,349. [15] Tirmizî, Birr, 62. IV, 362. [16] Ahmed, V, 89. [17] Ahmed, II, 365. [18] Ebu Davud, Sünnet, 15. V, 60. ـ[19] Ahmed , 89. [20] Ebû Dâvûd, Edeb, 8. No: 4798. [21] Müslim, İman, 58. I, 63. [22] Ahmed, IV, 385. [23] Zâriyât, 51/56. [24] Müslim, Sıyâm, 163. I, 807. Buhârî, Savm, 9. [25] Buhârî, Savam,11. I, 229. [26] Buhârî, Savm, 8. I, 228. Ebû Dâvûd, Savm, 25. I, 767. Tirmizî, Savm, 16. III, 87. İbn Mâce, 21. I, 539. [27] İbn Mâce, 21. I, 539. [28] Ankebût, 29/45. [29] Müslim, İman, 62. I, 65. [30] Ahzab, 33/70. Hac, 22/30 [31] Rahman, 55/9. [32] Mâide, 5/8. Bakara, 2/283. [33] Mide, 5/1. [34] İsrâ, 17/32. [35] İsrâ, 17/33-34. [36] Lokman, 31/18. [37]Hucûrât, 49/12. [38] İsrâ, 17/23. [39] A'râf, 7/31. İsrâ, 17/29. [40] Müslim, İman, 75. I, 68. [41] Müslim, Birr, 23. III, 1983. [42] Müslim, Birr, 19. III, 19. [43] Müslim, İman, 168 Tirmizî, Birr, 79. IV, 374. [44] Müslim, Birr, 14. III, 1980. [45] Dârimî, Mukaddime, 19. s. 53. [46] Kurtubî, el-Câmi' Liahkâmi'l_Kurân, ـXVIII, 227. Beyrut, 1967. [47] el-Hindî, Kenzül-'l-Ummâl, III, 17. No:5225. [48] A'raf, 7/199. [49] Nahl, 16/90. [50] Fussilet, 41/34. [51] Nahl, 16/122. bk. Yunus, 10/27. [52] Şûra, 42/40 [53] Al-i İmrân, 3/133-136. [54] Tirmizî, Birr, 55, IV, 355.ـــ [55] Ahmed, IV, 158. [56] Hucûrât, 49-13. [57] Sâd, 38/28. bk. Şuarâ, 42/ 22. Zümer, 39/71-75. [58] Ebû Dâvûd, Edeb, 6-7, V, 149. [59] Müslim, İman, 58. I, 63. Ebû Dâvud, Sünnet, 15. V, 56. İman, 3. I, 8.

[İslam ve Hayat.Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)